

Skolereformen stiller krav om, at eleverne skal interagere med det omgivende samfund via Åben Skole. Men læreren skal ikke træde i baggrunden; hun skal derimod sætte sin faglighed i spil og tage aktivt del i undervisningsforløbet. Sådan lyder det fra DPU-forsker Lars Emmerik Damgaard Knudsen, der efterlyser mere refleksion fra lærernes såvel som fra skoleledelsens side.

Læreren skal spille en tydelig rolle i den åbne skole

Af MATHILDE WEIRSØE

5.V skal på tur til Vikingskibsmuseet i Roskilde. Klasselæreren har tilrettelagt et forløb forud for besøget. Først introducerer hun eleverne til et historisk forløb om vikingetiden og Roskildes betydning som vikingeby. På museet lytter eleverne til et foredrag af museumsinspektøren, og derpå skal de selv løse opgaver ved at finde svarene på museet. Herefter skal de på virksomhedsbesøg hos en skibstømrer, der har været med til at bygge en af museets rekonstruktioner af det vikingekrigsskib, som eleverne efterfølgende skal sejle i. De får en introduktion til tømrerens

metoder og afprøver noget af værktøjet. Efter museumsbesøget skal eleverne skrive en opgave om vikinger i fagene dansk og historie. Og som afslutning skal de sammen med deres håndværks- og designlærer og deres matematiklærer udforme miniature vikingebåde af træ, som de skal søsætte i Roskilde Fjord.

Forløbet er lige efter bogen i henhold til skolereformens lovkrav om Åben Skole, der lægger op til, at eleverne skal lære at arbejde mere praktisk og undersøgende netop ved at lade skolen og praksis mødes. Det giver mere plads til, at det æstetiske og sanselige kan komme i spil i skolen. Det er til glæde for de fleste elever – og for nogle af lærerne. Andre lærere har svært ved at finde deres rolle i det,

forklarer Lars Emmerik Damgaard Knudsen, lektor på DPU, Aarhus Universitet. Han er aktuell med en ny bog, der tager temperaturen på den åbne skole gennem en række forskellige perspektiver.

“Der er ikke noget at sige til, at det er svært, for det kræver en form for eksperimentering med undervisningsrum og undervisningsmidler. Men der er ikke andet at gøre end at kaste sig ud i eksperimentet og se, om det vil bære – eller bryde,” siger han og pointerer, at nogle lærere har det svært med det kontroltab, som følger med, når de på denne måde overlader scenen til praktikere uden for skolen.

To på scenen

Men læreren skal ikke forsvinde helt ud i kulissen, understreger Lars Emmerik Damgaard Knudsen. Hun skal derimod spille en væsentlig birolle som fagdidaktiker i forløbet.

“Desværre ser vi alt for ofte, at lærerens rolle bliver at være bussemand som den, der holder styr på tropperne og skælder ud. Det er ærgerligt for alle parter. Men hvis nu læreren i stedet reflekterer over den rolle som didaktiker og fagperson, hun skal være i, når hun står med eleverne på museet, så kan hun få en helt anden og mere givende rolle i forløbet. Det lader faktisk også til, at de eksterne organisationer sætter pris på, at læreren indgår aktivt i undervisningen,” lyder det fra Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

Man kan selvfølgelig godt tage på Vikingskibsmuseet uden at tage reflekterede valg og uden at have tænkt et forløb godt igennem. Og det er der da også mange lærere, der gør, fordi de simpelthen mangler forberedelsestid, forklarer Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

“Men hvis ikke man tænker forløbet godt igennem med fagdidaktiske briller på, så risikerer man, at få en ‘stangvare’ fra museet eller organisationen, som ikke passer til elevernes niveau eller det indhold, som klassen allerede arbejder med,” advarer han.

Der findes en række Åben Skole-portaler – fx Skoletjenestens, Skolen i virkeligheden, DGI's og folkekirkens – hvor læreren kan orientere sig og vælge et forløb for eleverne. Nogle kommuner har partnerskabsaftaler om forløb, andre steder skal lærerne selv finde de organisationer, som de skal samarbejde med.

“Uanset hvilket forløb læreren vælger, skal hun lægge en plan for forløbet og reflektere over, hvornår i det forløb eksempelvis museumsbesøget skal ligge. Og helt grundlæggende spørge sig selv: Hvilken funktion har besøget på Vikingskibsmuseet i forhold til

»Skolelederen kan med fordel fungere som sparringspartner i processen og efterfølgende i en fælles refleksion med læreren spørge til, hvad der gik godt, og hvad der gik mindre godt, og hvorfor.«

Lars Emmerik Damgaard Knudsen

ÅBEN SKOLE

Med Folkeskolereformen (2014) blev det lovpligtigt, at skolerne skulle åbne sig over for det omgivende samfund. Det skal skolen gøre ved at arbejde sammen med lokale organisationer som for eksempel idrætsforeninger, musik- og billedskoler eller ungdomsskolen.

Samarbejdet skal bidrage til:

- at eleverne lærer mere
- at eleverne får et større kendskab til samfund og foreningsliv.

Det omgivende samfund skal inddrages i skoledagen på en måde, der understøtter elevernes læring og trivsel.

Den åbne skole skal bidrage til variation i skoledagen og til at differentiere undervisningen, så den imødekommer og udfordrer den enkelte elevs faglige niveau.

Et Åben Skole-samarbejde skal give værdi til både den fagopdelte og den understøttende undervisning. Samarbejdet skal give størst mulig kvalitet og effekt på elevernes læring, trivsel og motivation.

Læringsaktiviteter i den åbne skole skal altid tage udgangspunkt i folkeskolens formål og fagenes mål.

Samarbejdet mellem skolen og lokalsamfundet skal styrke den lokale sammenhængskraft. Det skal også bidrage til, at eleverne stifter bekendtskab med foreningslivet og med de muligheder, som foreningslivet og lokalområdet rummer. Samarbejdet skal planlægges, så det understøtter Fælles Mål for fagene.

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet

det undervisningsforløb, der er sat i gang?” siger Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

Læreren skal ikke holde kæft

Han peger på, at de bedste forløb typisk opstår, når læreren samarbejder med de eksterne organisationer, og når læreren vel at mærke får en aktiv faglig rolle under besøget og tager sig tid til at tale med de eksterne organisationer om, hvilke former for forbedringer der passer til undervisningsforløbet og besøget.

“Læreren skal ikke bare holde kæft. Undervisningen hænger bedre sammen, hvis faglighederne spiller sammen. Læreren skal have en tydelig faglig rolle og turde sætte sin faglighed i spil – ikke kun i planlægning, men også undervejs,” siger Lars Emmerik Damgaard Knudsen og fortsætter:

“Som reflekterende praktiker skal man tænke over sin praksis før, under og efter forløbet og gerne diskutere det med de eksterne partnere, så det ikke kommer bag på dem, hvis læreren byder ind under besøget.”

For selvom meget af undervisningen overlades til de eksterne partnere, så behøver læreren ikke forsvinde helt ud af billedet.

“Der er eksempler på idrætsforløb med garvede trænere fra DGI, der jo er vant til at afholde prøver for deres idrætsudøvere – så hvorfor ikke også lade dem være med til at afholde prøver for de elever, de underviser i forbindelse med Åben Skole?” siger han og understreger, at læreren sagtens kan få en rolle i et sådant forløb.

“Det kræver, at hun tænker det godt igennem didaktisk og byder ind med sin faglighed. Og så er det jo læreren, der kender hver enkelt elev bedst.”

Blik for skolens læringsmål

Kunstmuseet Arken er et godt eksempel på en organisation, der har fået udarbejdet et godt koncept for skolebesøg. Der er tale om et reelt integreret partnerskab, hvor de starter med at tilbyde et kursus for lærerne, et forløb på skolen for eleverne og så et fælles forløb på museet. Forløbet slutter af med en udstilling. Det hele varer ikke bare én, men fem dage.

“Et rigtig godt forløb kræver også meget af de eksterne partnere. Det kræver fx, at organisationerne indstiller sig på, hvad skolens læringsmål er, og tilrettelægger forløb i overensstemmelse med dem. Det har Arken gjort. De har indrettet sig efter skolens behov, og det har gjort dem lette at samarbejde med for lærere,” fortæller Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

Dobbelt refleksion

Åben Skole er en udfordrende arena for den reflekterende praktiker. Men det er også en arena, hvor der for alvor er brug for at reflektere over praksis. Men det er komplekst, for læreren skal ikke kun reflektere over sin egen praksis – hun skal også reflektere over sin egen praksis i det praktiske, som her er fremmed land, uden for klasselokalet. Refleksionen kan med andre ord ske på flere niveauer, forklarer Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

“Der kan ske en form for dobbelt refleksion, eller *double loop learning*, hvor man ikke kun reflekterer over selve forløbet, men også over hvilken betydning det får på længere sigt,” forklarer han og vender tilbage til eksemplet fra Vikingskibsmuseet.

“Som afrunding kan læreren igangsætte en fælles refleksion i klassen om, hvad den længerevarende læring ved museumsbesøget er. Det kan fx være, at eleverne forstår sig selv som roskildensere, der bor i en kommune, der har en væsentlig kulturel vikingehistorie,” siger Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

Ledelsen skal tage medansvar

Hvor godt læreren lykkes med Åben Skoleforløbet afhænger blandt andet af lærerens grundsyn – er hun villig til at eksperimentere med sin undervisning, reflektere over og revidere sin praksis? Men kulturen og ledelsen på skolen spiller også ind, forklarer Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

“Skolelederen kan med fordel fungere som sparringspartner i processen og efterfølgende i en fælles refleksion med læreren spørge til, hvad der gik godt, og hvad der gik mindre godt, og hvorfor. De gode erfaringer skal ledelsen hjælpe med at udbrede i lærerstaben, der så kan lade sig inspirere. På den måde kan ledelsen være med til at gøre hele konceptet Åben Skole til et fælles projekt, så læreren ikke står alene med ansvaret for, at forløbet bliver succesfuldt og lærerigt for eleverne.” ■

Læs mere:

Lars Emmerik Damgaard Knudsen: Relationer mellem teori og praksis i pædagogisk og lærerfagligt arbejde. Akademisk Forlag, 2018

Lars Emmerik Damgaard Knudsen m.fl.: Åben Skole. Syddansk Universitetsforlag, 2020

LARS EMMERIK DAMGAARD KNUDSEN er lektor på DPU, Aarhus Universitet. Han forsker bl.a. i sammenhængen mellem teori og praksis samt Åben Skole. Han underviser på Kandidatuddannelsen i didaktik – materiel kultur.